

دامپروری عمومی

تالیف: دکتر میروجمال جلالی زنوز

عضو هیئت علمی دانشگاه زنجان

سرشناسه	: جلالی زنوز، میرجمال، ۱۳۳۴ -
عنوان و نام پدیدآور	: دامپروری عمومی / تالیف میرجمال جلالی زنوز.
مشخصات نشر	: تهران: پرتو واقعه، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری	: ۴۴۸ ص.: مصور (بخشی رنگی)، جدول، نمودار.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۵۶۰۴-۳۰-۶
یادداشت	: چاپ قبلی: نیکان کتاب (۱۴۳۸۴ ص.)
موضوع	: دامپروری
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۹۰ ج۸۵۲ / SF۶۱
رده‌بندی دیویی	: ۶۳۶/۰۸۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۵۶۸۱۹۶

دامپروری عمومی

تالیف: دکتر میرجمال جلالی زنوز

ناشر: انتشارات پرتوواقعه

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۰

چاپ و صحافی: معرفت

تیراژ: ۲۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۰۰۰۰۰ ریال

مرکز پخش: تهران - خیابان انقلاب بین خ قدس و وصال - کوچه اسکو - پلاک ۱۴

طبقه سوم شمالی - انتشارات نیکخواه: ۶۶۴۹۵۴۰۷ - ۶۶۴۱۴۶۱۶

ISBN; 978-600-5604-30-6;

فهرست مطالب

۱۳	فصل اول
۱۳	دامپروری چیست
۱۵	اهمیت ووظایف دامپروری
۱۹	حیوانات اهلی واهمیت اقتصادی آن ها
۲۴	پیدایش حیوانات اهلی واصل وحشی آن ها
۲۶	تاریخچه اهلی شدن حیوانات
۲۷	اصل وحشی حیوانات
۳۱	دوران تولید مثل
۳۳	ویژگی های جنسی حیوانات ماده
۳۵	ویژگی های جنسی حیوانات نر
۳۹	آناتومی دستگاه تولید مثل
۴۳	هورمون های جنسی واثر آن ها
۵۲	کنترل تولید مثل
۵۲	تلقیح مصنوعی
۶۱	فصل دوم
۶۱	پرورش گاو
۶۱	اهمیت پرورش گاودردنیا
۶۵	پرورش گاودرایران
۶۸	معرفی بعضی از نژادهای گاوهای اهلی

۶۸	گاوهای اصیل شیری:
۷۰	گاوهای اصیل گوشتی
۷۲	تولید شیر گاو
۷۹	پرورش گوساله
۸۱	آماده سازی تلیسه ها برای نخستین تلقیح
۸۲	مراقبت از گاوها پس از زایش
۸۷	شیرواری
۸۷	شیردوشی
۹۰	خشک کردن گاوهای شیرده
۹۳	مدیریت گله
۱۰۵	سیستم های نگهداری گاو شیری در جایگاه
۱۰۶	تولید گوشت گاو
۱۰۸	توسعه پرواربندی گوساله در ایران
۱۱۵	مدیریت پروار بندی
۱۱۹	فصل سوم
۱۱۹	پرورش گوسفند
۱۱۹	تاریخچه پرورش گوسفند
۱۲۰	تعداد و وضعیت پراکنش گوسفند در جهان
۱۲۳	نژادهای گوسفند
۱۲۵	نژادهای پشمی
۱۲۸	نژاد های گوشتی
۱۳۱	نژاد های شیری
۱۳۴	روشهای پرورش گوسفند
۱۳۹	مدیریت گله های گوسفند
۱۵۱	نژادهای گوسفند ایرانی

۱۶۵	فصل چهارم
۱۶۵	پرورش بزر
۱۶۵	تاریخچه پرورش بزر
۱۶۸	اهمیت پرورش بزر
۱۷۱	نژاد های معروف بزر
۱۷۱	نژاد های شیری
۱۷۴	نژادهای گوشتی
۱۷۵	نژادهای مولد کرک و کشمیر
۱۷۷	بزه های بومی ایران
۱۷۸	روشهای پرورش بزها
۱۷۹	مدیریت و مراقبت از گله بزها
۱۸۷	فصل پنجم
۱۸۷	پرورش مرغ
۱۸۷	اهلی شدن و تاریخچه پرورش مرغ
۱۸۸	اهمیت صنعت پرورش طیور
۱۹۳	نژاد های مرغ
۲۰۴	نژادهای بومی ایران
۲۰۶	آنانومی و فیزیولوژی مرغ
۲۱۴	ساختمان تخم مرغ و ترکیب آن
۲۱۷	اصول جوجه کشی و روش کار
۲۲۸	پرورش جوجه
۲۳۶	مدیریت گله های تخمگذار
۲۴۳	فصل ششم
۲۴۳	پرورش زنبور عسل

۲۴۳	اهمیت اقتصادی زنبور عسل
۲۴۸	رده بندی و نژادهای زنبور عسل
۲۵۳	زندگی زنبور عسل
۲۶۰	وظایف هر یک از زنبورها در کندو
۲۶۵	آناتومی زنبور عسل
۲۷۳	کندو
۲۷۷	لوازم و آلات زنبور داری
۲۸۲	آموزش اولیه زنبور داری
۲۸۵	زندگی زنبور عسل در گردش سال
۲۹۳	بچه دادن طبیعی یا تکثیر بهاره
۲۹۵	بچه گیری مصنوعی
۲۹۵	پرورش ملکه
۳۰۰	رابطه زنبور عسل با گیاهان
۳۰۵	حواس زنبور عسل و ارتباط بین آن ها
۳۰۹	استخراج عسل
۳۱۳	نگهداری عسل
۳۱۶	سایر محصولات زنبور عسل
۳۱۸	بیماری ها و آفات زنبور عسل

پیشگفتار

با افزایش روزافزون جمعیت تامین مواد غذایی و برخی از مواد اولیه صنایع کشاورزی برای کشورهای مختلف دنیا از معضلات عمده محسوب می شود. کشور عزیزمان ایران نیز دارای جمعیتی جوان و دارای نیازهای فراوان به محصولات دامی می باشد و لازم است با بهبود شرایط تولید نیازهای بازار تامین گردد در غیر این صورت چاره ای نیست مگر واردات محصولات دامی و وابستگی همیشگی به بیگانگان.

دامپروری عمومی به عنوان یکی از مواد درسی دانشجویان کشاورزی در همه دانشگاهها ارائه می گردد و نبود منبعی جامع و کامل مشکلی است که در پاسخ به سوالات دانشجویان لاینحل مانده در ضمن دانشجویان رشته علوم دامی، دامپزشکی و تولید فرآورده های دامی نیز نیازمند کتابی جامع و خلاصه می باشند تا در موقع لزوم مورد استفاده قرار دهند. بنابراین با توجه به سوابق تدریسی جهت افزایش منابع درسی و راهنمایی علمی اقدام به تالیف این کتاب گردید امید است با این اقدام گامی در جهت گسترش علم برداشته باشیم.

از آنجایی که هر مصنوع بشر بی خطا نیست از همه اساتید محترم و دانش پژوهان گرانقدر مستدعی است اینجانب را از نظرات اصلاحی خود محروم نگذارند اجرکم عندال....

مقدمه

یکی از نخستین فعالیت های بشر در کشاورزی، امرار معاش از طریق دامپروری بوده در زمان حاضر نیز از اهمیت آن کاسته نشده است. زیرا علاوه بر اینکه انسان از دامپروری بخش عمده ای از خوراک روزمره اش را تامین می کند و مصرف این مواد از نظر بهداشت غذایی بسیار اهمیت داشته چشم پوشی از این منابع غذایی غیر ممکن می نماید، این شاخه تولیدی، مواد گیاهی و بسیاری از فرآورده های صنعتی را به مواد غذایی و یا مواد اولیه صنعتی با ارزش تبدیل می سازد. فعالیت در رشته های گوناگون دامپروری موجب اشتغال زایی بسیار بوده از این نظر در پیشرفت کشور هایی مانند نیوزلند و استرالیا تنها عامل رشد و ترقی محسوب می شود.

از طرفی رشد روزافزون جمعیت جهان و افزایش تقاضا برای مواد دامی، دلیلی بر اهمیت و جایگاه این بخش تولیدی در اقتصاد ملی کشور ها محسوب می گردد.

در ایران باستان دامداری یکی از مهمترین منابع امرار معاش مردم بوده نگاهی به آثار مختلف به جای مانده از آن زمان ها از جمله سنگ نگاره های دوران هخامنشی در تخت جمشید اهمیت این موضوع را در زمان قدیم نشان می دهد (تصاویر فراوان از

اسب، گاو، گوسفند، بز، شتر و). در طول تاریخ نیز فعالیت تولیدی در سرزمین ایران زراعت و دامداری از جمله فعالیت های اجتماعی اصلی محسوب می شده اند. تا نیمه اول قرن بیستم عمده ترین اقلام تولیدی ایران محصولات زراعی و دامی بوده اند که با کشف منابع نفتی و صادرات آن و کسب درآمد از این طریق، بروز تغییرات اجتماعی و گسترش شهرنشینی غیر قابل اجتناب شد.

در پنجاه سال اخیر دولتمردان ایران همواره سعی کرده اند با گسترش صنایع (عمدتاً مونتاژ) جایگاه کشور را در بین ملل مختلف ارتقاء دهند ولی هر روز بیشتر از روز قبل دچار وابستگی و عقب ماندگی شده ایم به طوری که اگر در پنجاه سال قبل، ایران یکی از کشورهای صادر کننده محصولات زراعی و دامی بوده اینک برای خرید گندم، جو، گوشت و ... دست نیاز به اجانب در از کرده و با توجه به افزایش جمعیت و اجرای سیاست های اشتباه و غفلت از توسعه کمی و کیفی کشاورزی، وابستگی روز افزون به صادرات محصولات نفتی وضعیت نگران کننده ای را در افق این کشور نمایان می سازد.

علی رغم همه این ضعفها در سیاست گذاری ها هنوز امکان یافتن راه حل برای مشکلات کشور برقرار است و می توان با تجدید نظر در برنامه ریزی ها از نابودی کامل منابع طبیعی و حیوانی جلوگیری به عمل آورد. و علاوه بر اشتغال زایی و خود کفایی غذایی، مواد اولیه برای صنایع مختلف را تامین کرده به توسعه پایدار دست یافت.

نگاهی به ساختار واحد های تولید کشاورزی در ایران

سرزمین ایران یکی از نواحی خشک جهان محسوب می شود، بیش از نیمی از این کشور را زمین های بیابانی و نیمه بیابانی تشکیل می دهد و میانگین بارندگی در اغلب نقاط به ۳۰۰ میلیمتر در سال محدود است. از جمعیت ۷۰ میلیونی این

کشور تقریباً نیمی در شهر ها زندگی می کنند که از طریق انجام بازرگانی، کارهای خدماتی و صنایع کوچک و یا شغل های دولتی به امرار معاش می پردازند. صنایع عمده در ایران شامل تأسیسات نفتی و پالایشگاهها، صنایع وابسته به تولید فلزات، خودر و سازی و نظائر آن می باشند که بطور عمده در تجارت جهانی نقشی در خور توجه نداشته اکثر به بازار داخلی وابسته اند ولی همه نیازهای آن را برآورده نمی کنند و در ضمن به شدت آلوده کننده محیط زیست به شمار می روند.

نیم دیگر از جمعیت کشور در روستاها ساکن اند که عمدتاً با زحمت فراوان به کشاورزی مشغول اند و با تولید محصولات زراعی و باغی و دامداری علاوه بر تامین نیاز های خود، مازاد محصول را برای مصرف شهر نشینان به بازار عرضه می کنند.

واحد های تولیدی کشاورزی در ایران کوچک هستند و با توجه به اجرای قانون ارث و تقسیم اموال متوفی بین ورثه در هر نسل (تقریباً ۲۵ سال) مساحت زمین های کشاورزی به ابعاد بسیار کوچک تبدیل می شوند که امکان بهره برداری به روشهای مکانیزه از این واحد های کوچک مقدور نبوده راندمان تولید کاهش می یابد. بنابراین با گذشت زمان تامین غذای جامعه مشکل تر می شود.

هرچند آمار دقیقی از وضعیت دامداری کشور در اختیار نیست ولی با توجه به آمار های موجود نتیجه گیری می شود که هر خانوار بهره بردار بطور متوسط دارای ۲۰ راس گوسفند یا بز و یا تعداد معدودی گاو می باشد. افزایش جمعیت و در نتیجه افزایش تقاضا برای محصولات مختلف سبب می شود روستائیان برای جوابگویی به تقاضا سعی در افزایش تعداد دام کنند که این افزایش جمعیت دامی موجب تخریب منابع طبیعی می گردد و در طولانی مدت این روش محکوم به شکست خواهد بود. متأسفانه تاکنون برنامه اساسی برای اصلاح

نژاد دامها و افزایش راندمان تولیدی آنها به اجرا درنیامده تا علاوه بر تامین نیاز های بازار و کاهش تعداد دام از تخریب مراتع و منابع طبیعی جلوگیری شود. بهره برداری از دامها با تکیه بر روشهای سنتی و توسط روستائیان در جایگاه های غیر بهداشتی و تغذیه غیراصولی و از همه مهمتر عدم سازماندهی و استفاده از دانش روز را می توان در اکثر نقاط ایران مشاهده کرد. اگر به بلایای طبیعی مانند خشکسالی، شیوع بیماری های واگیردار و زلزله و عدم وجود سیستم بیمه فعال و آموزش مداوم دامداران توجه کنیم خواهیم دید در سالهای گذشته غفلت دولتمردان تا چه حدی کشاورزی ایران را در معرض نابودی قرار داده.

در ۴۰-۵۰ سال اخیر ورود گاوهای اصیل و پرورش طیور در واحد های صنعتی در اطراف شهر های بزرگ را شاهد بوده ایم ولی این واحدها نیز به دلایل مختلف نتوانستند نقش عمده ای در اقتصاد کشور ایفا نموده موجب افزایش تولید و صدور محصولات و فرآورده های دامی و کسب درآمد گردند و عمدتاً در پریود های زمانی دچار فراز و نشیب های مکرر بوده گاه با ورود بی رویه محصولات دامی، ضرر و زیان عاید صاحبان این واحدها شده و از رشد و گسترش آن ها جلوگیری شده. تامین علوفه و مواد غذایی دامداری های صنعتی از منابع داخلی، مشکلی است که تاکنون چاره جویی علمی در مورد آن به عمل نیامده و در این بخش سالیانه میلیاردها دلار هزینه می شود تا از بازارهای بین المللی دانه مرغ یا کنسانتره دامی وارد شود.

از نظر سازماندهی تولید کنندگان و پرورش دهندگان دام و طیور (ایجاد تعاونی یا اتحادیه و ...) فعالیت چشمگیری انجام نشده و همه این واحدها تحت انقیاد بخشنامه ها و مقررات دست و پاگیر و بروکراسی بیمار دولتی بوده از ایجاد رابطه مستقیم با بازار بین المللی و تبادل اطلاعات و افزایش مهارت های علمی و فنی محروم هستند.